

Ljubljana, 18. december 2025

Pregled izpolnjevanja predvolilnih in koalicijskih obljub

15. Vlada Republike Slovenije 2022–2026

UVOD

Dokument predstavlja celovito analizo napredka in izpolnjevanja zavez, ki jih je vlada sprejela ob nastopu mandata ter zapisala v koalicijski pogodbi. Namen je zagotoviti preglednost, spremljati odgovornost nosilcev oblasti oziroma odločevalcev ter omogočiti boljše, informirano javno razpravo o ključnih političnih prioritetah v obdobju 2022–2026. Analizo pripravlja koalicija MeKoS, ki združuje ter se osredotoča na položaj in potrebe mladih in starejših v Sloveniji. Pregled tako izpostavlja predvsem tiste obljube in ukrepe, ki neposredno vplivajo na življenjske pogoje, pravice, socialno varnost in možnosti razvojnega preboja obeh generacij. Namen dokumenta je podati objektivni vpogled v izvedene in neizvedene zaveze ter okrepiti transparentnost, odgovornost in dialog z odločevalci.

Kazalo vsebine:

1. Obljube mladim/študentom/dijakom
2. Obljube upokojencem
3. Bivanjska/stanovanjska problematika
4. Duševno zdravje

Vsebina dokumenta je oblikovana tako, da odraža področja, ki so bila v koalicijskem sporazumu in predvolilnih obljubah posebej izpostavljena kot pomembna za mlade in starejše, kar je tudi osrednji fokus koalicije MeKoS. Namen take strukture je omogočiti jasen, pregleden in primerljiv pregled izpolnjevanja obljub, ki neposredno vplivajo na kakovost življenja obeh generacij.

1. OBLJUBE MLADIM, ŠTUDENTOM IN DIJAKOM

Sklop izhaja iz dejstva, da je vlada ob nastopu mandata mladim v koalicijski pogodbi namenila posebno pozornost, jih večkrat izpostavila kot prioriteto ter razvojni potencial države in sprejela več obljub, ki naj bi izboljšale njihov položaj v družbi. Ker je bila izjava *“Mladi ste naša prihodnost”* pogosto ponovljena v javnem diskurzu, dokument posebej preverja, ali se je deklarativna prioriteta mladih prevesila v konkretne politike in sistemske izboljšave. Gre torej za preverjanje razkoraka med retoriko in izvedbo.

Prioritete in cilji, zapisani v koalicijski pogodbi:

1. Slediti načelu »Nič o mladih brez mladih« pri oblikovanju politik

Kot posreden primer upoštevanja tega načela lahko navedemo **spremembo Zakona o mladinskih svetih iz leta 2024**. Predlog so v zakonodajni postopek vložili poslanci iz Kluba mladih poslancev na pobudo MSS, sprememba pa se je nanašala predvsem na 2. in 6. člen zakona.

Kljub temu pa se je izkazalo, da zaveza »nič o mladih brez mladih« ni zadostno uresničena. MSS denimo ni bil vabljen na nekatere ključne obravnave v Državnem zboru oziroma Državnem svetu, čeprav bi v skladu s 6. členom ZMS moral biti. Pogosto se je zgodilo, da smo bili povabljeni šele naknadno, pa še to navadno po lastni iniciativi mladih ali ob podpori Kluba mladih poslancev.

Vključevanje mladih iz vrst posameznih političnih strank ne zadošča. Pri oblikovanju mladinskih politik je nujna vključitev in sodelovanje z reprezentativnimi mladinskimi organizacijami, ki predstavljajo širši interes mladih.

1.1 Mladi kot proračunska prioriteta 2024/25

Po besedah ministra za finance, g. Klemna Boštjančiča iz leta 2023, naj bi bili mladi postavljeni kot ena od proračunskih prioritet v obdobju 2024/2025: *"Proračunske prioritete v letih 2024 in 2025 bodo zdravje, znanje in mladi, vključno s stanovanjsko politiko [...]"* (Delo, 2023).

Ta zaveza ni imela pretiranih neposrednih učinkov na nobenem od področij, ki se dotikajo mladih. Predvsem pa ostaja nejasno, kje se to v proračunu dejansko odraža v primerjavi s preteklimi leti. Na pojasnila o tem smo čakali tako na seji Sveta Vlade RS za mladino (SVRSM) kot tudi prek neposrednega dopisa. Zaradi neodzivnosti smo na Mladinskem svetu Slovenije z novinarskima konferencama, 23. 4. 2024 in ponovno 12. 8. 2024, pozvali ministra za finance, Klemna Boštjančiča in predsednika vlade, dr. Roberta Goloba, da jasno obrazložita, na katerih proračunskih postavkah naj bi se videlo, da smo mladi proračunska prioriteta v omenjenem obdobju. Pri tem smo pričakovali, da nam priskrbita konkretne podatke o tem, za koliko se je povečal proračun, namenjen reševanju bivanjske problematike mladih in drugih ključnih izzivov, s katerimi se soočamo mladi. Želeli smo zagotovilo, da bo proračun za mlade v prihodnjih letih naraščal in zagotavljal učinkovito podporo mladinskim politikam ter organizacijam v mladinskem sektorju. Jasnega, zadovoljivega odgovora na naša vprašanja nismo prejeli niti s strani Urada Vlade RS za komuniciranje, niti na srečanju pri predsedniku Vlade RS, s katerim so se predstavniki MSS sestali 18. septembra 2024. Zato je mladinska stran prek SVRSM ponovno iskala obrazložitev, kje naj bi se prednostna obravnava mladih odražala v proračunu za leti 2024–2025. V tem okviru sta bila v preteklem mandatu, na 5. seji SVRSM sprejeta naslednja sklepa:

- *Ministrstva (velja za tista, ki še niso poročala za leto 2025), bodo letno do 31. marca poročala Svetu Vlade RS za mladino o napredku in novih ter načrtovanih ukrepih, namenjenih mladim v tekočem letu.*
- *Ministrstva bodo ob pripravi proračunskih dokumentov vključila predstavnike mladinskih organizacij in združenj v Svetu Vlade RS za mladino v procese vsebinskega oblikovanja ukrepov, ki so namenjeni mladim, z namenom večje transparentnosti proračunskih postavk za mlade.*

Ministrstva so v letu 2025 poročala o napredku in novih ter načrtovanih ukrepih, vezanih na mlade, skladno s sprejetim sklepom, pa pričakujemo tudi nadaljnje redno poročanje, ne glede na menjave v sestavi Vlade.

2. Mladim olajšati prehod na vključujoč trg dela, ki jim bo zagotovil varne zaposlitve in dostojno plačilo ter nasloviti problematiko prekarnih zaposlitev.

Na tem področju je pomemben korak predstavljal **projekt Z mladinskim delom proti prekarosti mladih**, ki ga sofinancirata Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada plus. Projekt krepi pismenost mladih po celi državi o delavskih pravicah ter naslavlja problematiko prekarnih zaposlitev pri mladih.

Vlada se je v koalicijski pogodbi zavezala, da bo s ciljem odprave prekarosti pripravila strategijo z jasnimi časovnimi roki za izvedbo ukrepov, pri čemer naj bi bile v proces vključene reprezentativne mladinske in strokovne organizacije. MDDSZ je obljubljen **Strategijo za odpravo prekarosti** pripravilo decembra 2025, vendar je ta nezavezujoča in operativno pomanjkljiva. Ker strategija ne vključuje akcijskega načrta z jasno določenimi časovnimi roki za implementacijo ukrepov in je bila sprejeta šele ob koncu vladnega mandata, nima dejanske implementacijske vrednosti. Prav tako se še ni začel postopek implementacije direktive EU o izboljšanju pogojev pri platformnem delu. Čeprav so mladinske organizacije in sindikati vložili veliko napora, da bi MDDSZ spodbudili k ukrepanju na področju prekarnega dela, potrebni ukrepi še niso bili realizirani. Prav tako ni bilo zagotovljeno obljubljen vključevanje. **Ministrstvo za delo je v letu 2024 celo poročalo, da naj bi bile v pripravo strategije vključene organizacije, kot so DOS, ŠOS in MSS, vendar to ne drži.** Navedene organizacije v proces dejansko niso bile povabljene, kar pomeni, da je bilo poročanje netočno oziroma zavajajoče. Ugotavljamo, da Vlada na področju prekarosti ni izpolnila svoje zaveze.

3. Izboljšati in spodbujati sistem štipendiranja ter omogočeno združevanje Zoisovih in državnih štipendij

Na tem področju je treba poudariti, da je bila obljuba izpolnjena, saj lahko **od šolskega oziroma študijskega leta 2024/2025 dalje dijaki in študenti hkrati z Zoisovo štipendijo prejemajo tudi državno štipendijo.** Vseeno izpolnjevanje obljube ostaja izziv, saj so številni študentje in dijaki, v

šolskem/študijskem letu 2024/25 odločbe za prejetje štipendij prejeli z veliko zakasnitvijo (do pol leta). Tovrstnih zakasnitve si Vlada ne sme privoščiti v prihodnje, saj ta sredstva številnim predstavljajo nujen in nepogrešljiv del mesečnega dohodka.

4. Omogočiti enostavne in učinkovite rešitve prevoza s podeželja v mestna središča ter s tem decentraliziran razvoj Slovenije.

V tem mandatu Vlade je bila **vzpostavljena DUJPP - Družba za upravljanje javnega potniškega prometa**, ki je združila kompetence upravljanja javnega potniškega prometa na enem mestu, hkrati pa so bili vozni redi na določenih relacijah nekoliko prilagojeni povpraševanju, kar je do neke mere spodbudilo mlade, da se poslužujejo javnega potniškega prometa in s tem bolj trajnostnih potovalnih praks.

Kljub temu nekateri izzivi ostajajo nenaslovljeni. **Povezljivost obrobni in podeželskih območij se ni bistveno izboljšala, centralizirano urejanje voznih redov pa pogosto ne upošteva specifičnih potreb oddaljenih skupnosti.** Na tem področju ni zaznati konkretnih premikov. Čeprav so se povečale investicije v javni promet in ponekod uvedle nove povezave, javni prevoz v Sloveniji še vedno ne zadostuje dejanskim mobilnostnim potrebam mladih in širšega prebivalstva, med drugim tudi gibalno oviranim osebam. Posledično so mladi - tako kot večina prebivalcev - pri vsakodnevni mobilnosti še vedno močno odvisni od avtomobilov. Slovenija tako ostaja država v vrhu držav po višini izdatkov za osebno mobilnost v EU. Dodatno lahko poudarimo, da Slovenija še vedno v veliki meri usmerja investicije v cestno infrastrukturo, pri čemer so bile tovrstne naložbe v tem mandatu izjemno visoke. To dodatno utrjuje avtomobilsko odvisnost in oddaljuje uresničevanje ciljev trajnostne mobilnosti.

5. Policentričen regionalni razvoj in razvojna prostorska politika

Tudi na področju decentralizacije, na katero se nanaša koalicijska pogodba, večjega napredka na področju regionalno-razvojnih politik ni bilo. Vlada je sicer v tem mandatu vlagala v obmejna območja in predlagala rešitve za prestrukturiranje premogovnih regij (v sklopu programa evropske kohezijske politike), a **konkretnega načrta za uvedbo pokrajin še vedno ni.** Tudi postopek decentralitacije in dekoncentracije državnih institucij je, z izjemo prenosa dela pisarn Ministrstva za digitalno preobrazbo v Maribor, zelo počasen, skoraj neobstoječ. Ljubljana še naprej ustvarja približno tretjino vseh delovnih mest, čeprav v njej živi le okoli 15 % prebivalstva. Prav tako nismo bili priča decentralizaciji javne uprave ali izobraževalnih institucij, kar bi pomembno razbremenilo prestolnico in okrepilo razvoj regij.

Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj (MKRR) je že pripravilo spremembo zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, v katero pa predstavniki mladih niso bili neposredno vključeni. Cilj je, da bi zakon nagovoril izzive regionalnega razvoja in bi bil sprejet še v tem mandatu. Spremembe zakona predvidevajo tudi pripravo strategije regionalnega razvoja Slovenije do leta 2050, ki jo MKRR

že pripravlja skupaj z razvojnimi agencijami v vseh 12 razvojnih regijah. Prav tako je bil napovedan začetek postopka posodobitve Strategije prostorskega razvoja Slovenije (SPRS). Upamo, da bodo v snovanje tako pomembnega dokumenta vključeni različni deležniki z vseh ravni, nujno pa tudi predstavniki mladih kot tudi starejših.

6. **Razširili bomo že vpeljane vsebine aktivnega državljanstva v srednjih in osnovnih šolah in nadgradili ukrepe za izboljšanje participacije mladih preko formalnega in neformalnega izobraževanja na področju aktivnega državljanstva. Z državljsko vzgojo želimo mlade ustrezno pripraviti na življenje v naši družbi. Učni načrti bodo zato usmerjeni v spodbujanje politične participacije mladih, finančno in funkcionalno pismenost, medijsko pismenost, digitalnih kompetenc, okoljske pismenosti in pravic delavcev.**

Na tem področju je pomemben korak predstavljal že omenjen **projekt *Z mladinskim delom proti prekarosti mladih***, ki ga sofinancirata Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada plus. Projekt krepi pismenost mladih po celi državi o delavskih pravicah.

Drži tudi, da je v pripravi drugi izmed treh predvidenih razpisov Urada RS za mladino in Ministrstva za vzgojo in izobraževanje, financiranih iz Programa EKP 2021-27, ki so namenjeni organizacijam v mladinskem sektorju, gre za javni razpis “Krepitev kompetenc mladih skozi aktivno državljanstvo za večjo zaposljivost”. Pripravljeni razpis sodi med ukrepe, ki do neke mere prispevajo k uresničevanju koalicijske zaveze, saj ta neposredno vključuje spodbujanje aktivnega državljanstva, razvoj kompetenc mladih prek neformalnega izobraževanja, krepitev politične, digitalne in državljske pismenosti ter učne prakse, povezane z demokratičnimi procesi, trajnostjo, kritičnim mišljenjem in participacijo.

Kljub temu pa se **večina naštetih vsebin v praksi še vedno razvija predvsem po zaslugi posameznikov znotraj šolskega sistema in mladinskih in nevladnih organizacij, ne pa kot sistemsko in enotno uveden del izobraževalnega procesa**. Aktivno državljanstvo namreč ni predmet; to ne pomeni, da dijaki ne pridobivajo novega točno določenega znanja, temveč predvsem, da je poudarjen procesni vidik oziroma razvijanje kritičnega mišljenja, osredotočenega na problemska vprašanja. Sicer priročnik za aktivno državljanstvo v srednjih šolah navaja, da je poleg vsebinskih znanj in razumevanja ter pojasnjevanja družbenih vprašanj pomembno naglašen tudi razvoj določenih veščin, odnosa, stališč in vrednot, a tako široko zastavljena definicija učenja aktivnega državljanstva v šolah pomeni, da kakovost in obseg vsebin bistveno variirata med šolami, mladim pa niso zagotovljene enake priložnosti za pridobivanje ključnih državljskih kompetenc.

2. OBLJUBE UPOKOJENCEM

Poleg mladih so tudi upokojenci osrednja ciljna skupina koalicije MeKoS. Vlada je v predvolilnem in koalicijskem procesu izpostavila več ukrepov, namenjenih izboljšanju položaja starejših, zato analiza obravnava izpolnjevanje obljub vezanih na starejše, vpliv teh ukrepov in njihovo dolgoročno vzdržnost. Zveza društev upokojencev Slovenije ves čas sedanje vlade opozarja na spregledan status upokojencev in starejših oseb.

Prioritete in cilji, zapisani v koalicijski pogodbi, so:

1. Zagotoviti dostojne pokojnine in varno starost

Koalicija se je zavezala k zagotavljanju dostojnih pokojnin in varne starosti, kar naj bi bilo doseženo tudi s celovito pokojninsko reformo. Tako minister Mesec kot državni sekretar Feketija sta leta 2023 večkrat poudarila, da bo reforma pravična in socialno uravnotežena. Vendar pa se je izkazalo, da **predlagane spremembe v praksi ne naslavlajo položaja sedanjih upokojencev**, ki so bili v noveli zakona v veliki meri spregledani. Nekatere določbe reforme vsebujejo elemente, ki dodatno zmanjšujejo solidarnost in enakopravnost med generacijami. Med najbolj problematičnimi spremembami izstopata:

- **podaljšanje referenčnega obdobja za izračun pokojninske osnove** z 24 na 35 najboljših let, kar bo znižalo odmerne osnove številnim bodočim upokojencem, zlasti tistim z nestalnimi kariernimi potmi, prekinitvami ali prekarno zaposlitvijo ter
- **spremenjen način usklajevanja pokojnin**, pri katerem naj bi se rast plač upoštevala v le 20 %, inflacija pa v 80 %. To razmerje (20:80) odstopa od načela pravičnejše delitve gospodarskih rezultatov med delovno aktivnimi in upokojenci. Zato bomo v MeKos še naprej zagovarjali model usklajevanja v razmerju 50:50, ki bi bolje ohranjal realno vrednost pokojnin ter krepil medgeneracijsko solidarnost.

Kljub obljubam tako reforma ne izpolnjuje ciljev dostojnega staranja in pravičnejšega pokojninskega sistema, obenem pa še pogloblja občutek neenake obravnave med generacijami.

2. Preučili bomo sistem ponovnega zaposlovanja upokojencev in ob tem upoštevali potrebe upokojencev, trga dela in javni interes. V okviru socialnega dialoga preučiti možnost upokojevanja ob izpolnitvi pogojev za upokojitev.

Kljub zavezi so sprejete spremembe pokazale drugačen trend. Reforma med drugim uvaja **dvig upokojitvene starosti** z 60 na 62 let za osebe s 40 leti delovne dobe ter s 65 na 67 let za tiste, ki še nimajo polne delovne dobe. Tvrsten poseg v pogoje upokojevanja povečuje delovno obdobje in od posameznikov zahteva dodatna leta dela, ne da bi bilo jasno, kako to naslavlja cilj večje fleksibilnosti in možnosti izbire ob izpolnitvi pogojev.

3. Spremembe Zakona o dolgotrajni oskrbi, ki bodo ustrezno definirali pravice in njihovo izvajanje, kot tudi solidarno, pravično in vzdržno finančno konstrukcijo, ki bo temeljila na progresivni obdavčitvi premoženja in drugih proračunskih virih. Sprejeti zakon o dolgotrajni oskrbi bomo uskladili s ključnimi deležniki, zlasti strokovnjaki, predstavniki starejših, področnimi civilnodružbenimi organizacijami, izvajalci dolgotrajne oskrbe. Storitve dolgotrajne oskrbe, osebne asistencije in storitve, ki jih ureja Zakon o socialnem vključevanju invalidov, bomo povezali z Zakonom o dolgotrajni oskrbi in jih naredili komplementarne.

Največji izziv v zvezi s tem ostaja **nerešen prehod v nov sistem dolgotrajne oskrbe**. Konec financiranja e-oskrbe je bil predviden s 1. julijem 2025, ko bodo uporabniki začeli tudi plačevati prispevek za dolgotrajno oskrbo. Uporabniki, starejši od 80 let, ki so e-oskrbo že koristili, lahko z njo nemoteno nadaljujejo. Postopek za njih je poenostavljen, saj ne potrebujejo nobenih dodatnih potrdil. Za druge osebe, ki presegajo starostni pogoj 80 let in bi želele pridobiti e-oskrbo, je zadeva trenutno odprta oziroma prestavljena za nedoločen čas. Osebam, mlajšim od 80 let, pa je e-oskrba še naprej dostopna, vendar morajo za upravičenost priložiti zdravniško potrdilo, s katerim se potrdi potreba po tej storitvi. Kljub napredku imetniki e-oskrbe in tisti, ki na vključitev še čakajo, predolgo niso prejeli jasnih informacij o tem, kako bo prehod potekal, kakšne pravice bodo imeli in ali bo njihova storitev sploh neprekinjena. To povzroča veliko **stisko tako pri uporabnikih kot pri prostovoljcih na terenu, ki zaradi pomanjkanja informacij ne morejo nuditi osnovne podpore ali usmeritev**. Nejasnosti in odsotnost obljubljenega partnerskega usklajevanja s sektorjem kažejo, da ključni deli reforme dolgotrajne oskrbe niso pripravljeni, prav tako ni zagotovljena predvidljivost in kontinuiteta pravic, ki sta bistveni za ranljive skupine, še posebej za starejše. MSP je sicer za zagotovitev pravočasnega, učinkovitega in čim bolj gladkega prehoda trenutnih stanovalcev v domovih starejših v nov sistem dolgotrajne oskrbe v instituciji septembra ustanovilo delovno skupino, ki se je prvič sestala v sredo, 1. oktobra 2025.

Na srečanjih s predsednikom vlade so predstavniki Zveze društev upokojencev Sloveniji vedno izpostavljali problematiko pokojnin, dolgotrajne oskrbe in drugih perečih problemov, s katerimi se sooča tretjina državljanov Republike Slovenije. V Zvezi društev upokojencev so zaradi vse hujše draginje in inflacije prepričani, da so z načrtovano uskladitvijo pokojnin prikrajšani, zato so januarja 2023 sklicali novinarsko konferenco, na kateri so predstavili svoje predloge, na podlagi katerih pričakujejo več kot 4,9 % redne uskladitve.

3. STANOVANJSKA PROBLEMATIKA

Stanovanjska kriza je ena največjih skupnih težav tako mladih kot starejših. Zato, ker je stanovanjska politika predstavljala eno centralnih točk koalicijskega sporazuma in ker gre za medgeneracijsko področje, ki pomembno vpliva na samostojnost, dostojno življenje in socialno varnost, ga je smiselno analizirati kot samostojen sklop.

Pred volitvami so politične stranke tekmoval v obljubah na področju stanovanjske politike; SD je denimo obljubljal gradnjo 10.000 neprofitnih stanovanj, Levica je napovedala gradnjo 30.000 javnih najemnih stanovanj v dveh mandatih, Robert Golob pa je obljubil, da bo v naslednjih dveh mandatih zgrajenih 30.000 neprofitnih stanovanj, pri čemer je poudaril, da je uresničitev možna, če obstaja politična volja.

Prioritete in cilji, zapisani v koalicijski pogodbi:

1. **Reševati stanovanjski problem mladih, in sicer povečati dostopnost in število stanovanj in študentskih domov za mlade ter spodbujati raznolike oblike reševanja bivanjskih težav (zadružništvo, medgeneracijsko sodelovanje itn.). Na dolgi rok bomo uredili pravičen, pošten in enostaven davek na nepremičnine.**

V tem mandatu **ni bilo zgrajenih novih študentskih in dijaških domov, že obstoječe kapacitete pa niso bile ustrezno nadgrajene.** Nedavni požar v enem od dijaških domov je opozoril tudi na resno nevarnost in neustrezno varnost v teh ustanovah, kar dodatno izpostavlja pomanjkanje sistemskega pristopa k zagotavljanju varnega bivanja mladih.

2. **Možnost, da se stanovanjska problematika naslovi tudi skozi davčno reformo, zlasti z obdavčitvijo premoženja in razbremenitvijo dela.**

V praksi je bil pripravljeni predlog izhodišč za obdavčitev premoženja oblikovan neustrezno glede na ključne stanovanjske izzive. Predlagani ukrepi niso reševali dostopnosti stanovanj za mlade in ranljive skupine, niso vsebovali rešitev za zniževanje ali regulacijo najemnin ter niso ustvarjali spodbud za gradnjo novih neprofitnih stanovanj. Zato poskus ni dosegel svojega namena in se tudi ni razvijal naprej – ostal je na ravni izhodišč, iz katerih ni nastala nobena celovita zakonodajna rešitev. V javni razpravi smo poudarjali, da bi moral biti prihodnji sistem obdavčitve nepremičnin ali premoženja načrtovan tako, da se zbrana sredstva namensko vračajo v stanovanjsko politiko – v gradnjo, obnovo, razširitev javnega najemnega fonda in v ukrepe, ki izboljšujejo dostopnost stanovanjskega bivanja za mlade in druge skupine prebivalstva.

3. Odprava anomalij v sistemu subvencioniranja najemnin

Ocenjujemo, da najbolj problematične “anomalije” v sistemu subvencioniranja najemnin še niso bile odpravljen; subvencije ne dohajajo rasti tržnih najemnin, tako subvencija pogosto ni dovolj visoka,

da bi dejansko povečala dostopnost bivanja; odločbe se pogosto čakajo več mesecev, vmes pa morajo najemniki sami kriti polno tržno najemnino, kar povzroča dolgotrajno finančno stisko; ni dovolj strogega nadzora nad morebitno zlorabo (neprimerni bivalni pogoji, previsoke najemnine, odsotnost najemnih pogodb ...). Poleg tega so subvencije pogosto nižje za mlade, ki so deklarativno še “vzdrževani gospodinjiski člani”, kar pogosto ne drži. Čeprav gre pogosto za izjemno ranljivo skupino na stanovanjskem trgu, a kljub temu sistem ne prepozna njihovega dejanskega bivalnega položaja.

Če zaključimo, subvencija najemnin ni zadosten nadomestek za manko javnih stanovanj, saj si tudi s subvencijo mnogi ne morejo privoščiti najema in živijo v negotovosti, ki jih prinašajo trenutne razmere na stanovanjskem trgu v Sloveniji.

4. Možnost regulacije najemnin po zgledu drugih zahodnih držav

Glede zaveze je težko presoditi, ali je Vlada opravila razmislek o regulaciji najemnin po zgledu drugih zahodnih držav. Teme o regulaciji najemnin v zakonodajnih razpravah in predlogih niso bile obravnavane.

5. Poenotiti stanovanjsko politiko in pripraviti celovit načrt za prenovo stanovanjskega fonda.

Na tem področju je trenutno **v pripravi nov Nacionalni stanovanjski program**, ki naj bi predstavljal okvir za usklajeno in sistemsko ukrepanje. Program je še v fazi priprave, zato ukrepi še niso implementirani, vendar gre za osnovo za prihodnje aktivnosti in strategije na področju stanovanj. Poleg tega sta bila sprejeta **Stanovanjski zakon** ter **Zakon o financiranju in spodbujanju gradnje javnih najemnih stanovanj**, kar predstavlja zakonodajni okvir za izboljšanje situacije.

6. Določiti investicijsko politiko za stanovanjske kapacitete za študente in študentske družine.

Na področju stanovanjske krize **pogrešamo ukrepe, ki bi urejali kritičen manko študentskih in dijaških nastanitev v Ljubljani in drugih univerzitetnih mestih oziroma izobraževalnih središčih**. Požar v dijaškem domu pred kratkim je razgalil tudi stanje in pomanjkljivo varnost v obstoječih študentskih in dijaških domovih.

7. Zaostriti pogoje za platformno turistično oddajanje nepremičnin.

Vlada je **marca 2025 sprejela predlog Zakona o gostinstvu**, ki med drugim uvaja regulacijo oddajanja stanovanj v kratkoročni najem preko platform, torej tudi regulacijo platformnega turističnega oddajanja. Po predlogu naj bi bila uvedena omejitev, da v večstanovanjskih stavbah nepremičnino za kratkoročni najem (npr. prek Airbnb) možno oddajati največ 60 dni na leto.

Čeprav je predlog zakona sprejet, besedilo še ni dokončno, začetek veljavnosti zakona pa se umika. Po zadnjih napovedih naj bi splošni pogoji (npr. registracija, kategorizacija, minimalni standardi) začeli veljati od 1. januarja 2026, časovne omejitve pa šele leta 2027. Poleg tega nova ureditev pravzaprav

dovoljuje odločanje o konkretnih omejitvah na lokalne samouprave, kar pomeni, da ni enotne, nacionalne regulacije. Statistike kažejo, da je ponudba kratkoročnega oddajanja nepremičnin na platformah še vedno v porastu, število nepremičnin in kapacitet, namenjenih turistom, pa presega stanje pred razmahom oddajanja, kar prikazuje, da do zmanjšanja števila takih nepremičnin ni prišlo.

Zaključek

Na splošno ugotavljamo, da stanovanjska kriza še vedno ni naslovljena celostno. Vendar pa je trenutna Vlada naredila pomemben korak, saj je začela urejati to dolgo zanemarjano področje, ki so ga vsi zgolj odlašali zadnjih 30 let. Z začetkom obravnave nacionalnih pristojnosti in javnih najemnih stanovanj so se prvič lotili izzivov, ki so se izkazali za ključne za dostopnost stanovanj v Sloveniji. Ostale spremembe pa naj bi sledile kasneje, ko bo pripravljen Nacionalni stanovanjski program (NSP), ki bo omogočil celostno obravnavo tega področja. Vsekakor je treba pohvaliti dejstvo, da so mladi v okviru javnih najemnih stanovanj **priznani kot prednostna skupina**, kar je pomemben premik v prizadevanju za izboljšanje dostopnosti stanovanj za mlade odrasle. Kljub temu pa širša slika izven javnega najema še vedno ni doživela bistvenih sprememb. Stanovanjska politika, ki bi obsegala širši spekter stanovanjskih rešitev, vključno z večjim številom študentskih in dijaških domov, še vedno ni deležna ustrezne pozornosti, saj ta področja niso v pristojnosti MSP temveč v rokah drugih institucij. Ko bo Nacionalni stanovanjski program dokončan, pričakujemo, da bo ta celostno obravnaval tudi ostale vidike stanovanjskega področja, da bi lahko naslovili stanovanjske izzive po celotnem ozemlju Slovenije.

4. DUŠEVNO ZDRAVJE

Duševno zdravje je v zadnjih letih postalo ena ključnih družbenih tem. Tako mladi kot starejši sodijo med najbolj ranljive skupine, pri katerih se posledice sistemskih pomanjkljivosti najhitreje pokažejo. Vlada je področje večkrat izpostavila kot prioriteto, zato zadnje poglavje preverja, ali so bili obljubljeni ukrepi dejansko izvedeni in kakšne, če sploh, učinke so imeli.

Prioritete in cilji, zapisani v koalicijski pogodbi:

1. Posodobiti Zakon o duševnem zdravju ter ga uskladiti z načeli naše Ustave.

Posodobljen Zakon o duševnem zdravju, ki je bil eden ključnih ciljev, še ni sprejet, čeprav je bilo napovedano, da se bo to zgodilo nemudoma. Medtem ko se na državni ravni pišejo strategije, se v vsakdanjem življenju mnogi še vedno soočajo s stiskami, ki jih sistem ne dohaja. Mladostniki po pandemiji vse pogosteje iščejo pomoč, odrasli izgorevajo, starejši pa se soočajo z osamljenostjo. Ljudje sicer vse pogosteje spregovorijo o svojem duševnem zdravju, kar je velik korak naprej, a dostop do strokovne pomoči pogosto ostaja privilegij tistih, ki si jo lahko privoščijo zasebno.

2. Nasloviti problem pomanjkanja ustrezno izobraženih ter kompetentnih kadrov ter izboljšati dostopnost do virov pomoči.

Na papirju se je v tem času zgodilo kar nekaj pomembnih korakov. Obstaja **Nacionalni program duševnega zdravja 2018–2028**, zastavljen s strani NIJZ ki določa strateško smer, poleg tega pa je leta 2022 Vlada potrdila **Akcijski načrt za obdobje 2022–2023 in Akcijski načrt za obdobje 2025–2028**, s katerima naj bi okrepili mrežo pomoči in izboljšali pogoje dela strokovnjakov.

Treba je poudariti, da se po vsej Sloveniji ustanavljajo **centri za duševno zdravje**, kjer posamezniki lažje dostopajo do psihiatrov, psihologov in terapevtov. V zadnjih letih se je okrepila tudi **preventiva** – delavnice za učence, delovne kolektive in starše postajajo vse pogostejše.

Kljub nekaterim premikom pa se zdi, da slika v praksi ostaja neenotna. Čakalne dobe za psihiatrično pomoč so še vedno dolge, številni kraji nimajo dostopnega centra duševnega zdravja, obstaja pa tudi resen primanjkljaj strokovnih kadrov, še zlasti med kliničnimi psihologi in otroškimi psihiatri.

3. Izboljšati javno zavest o duševnih motnjah.

Na področju izboljšanja javne zavesti o duševnih motnjah je mogoče zaznati določene premike. Pozitivno je, da se **aktivnosti izobraževalnih delavnic na šolah povezujejo z delovanjem nevladnih organizacij, kar prispeva k večji osveščenosti mladih in širše javnosti**. Čeprav so rezultati še deloma omejeni, gre za viden **napredek pri destigmatizaciji duševnih motenj** in spodbujanju odprtega pogovora o duševnem zdravju.

4. Spremeniti psihosocialno paradigmo.

Koalicija je napovedala **spremembo psihosocialne paradigme, torej premik od tradicionalne institucionalne obravnave k pomoči v skupnosti in domačem okolju**. Tovrsten pristop se sliši ambiciozno, a je v praksi zelo kompleksen za uresničitev, saj zahteva celovito prestrukturiranje socialno-zdravstvenih storitev, usposabljanje kadrov, zadostno financiranje in tesno sodelovanje med različnimi nivoji javnih ter nevladnih organizacij, pomeni pa tudi premike v kulturi naroda.

Zaključek

Kljub določenim premikom na področju osveščanja o duševnem zdravju ostajajo ključne pomanjkljivosti: pomoč je še vedno razdrobljena med šole, zdravstvo in socialne službe, v šolah se o duševnem zdravju premalo govori, programi pomoči pa so odvisni od razpisnih sredstev, kar ogroža kontinuiteto in dostopnost storitev. Za resničen napredek bi bilo potrebno boljše sodelovanje med službami, okrepitev preventive in zagotovitev stabilnega financiranja.

5. SOOČENJE KANDIDATOV ZA DRŽAVNOZBORSKE VOLITVE 2022

V **marcu 2022** je **MeKos** organiziral **predvolilno soočenje**. Na soočenju so sodelovali Tanja Fajon (predsednica stranke SD), Romana Tomc (podpredsednica stranke SDS), Alenka Bratušek (predsednica Stranke SAB), Marko Balažic (predstavnik Liste Povežimo Slovenijo), Janez Cigler Kralj (podpredsednik NSi), dr. Robert Golob, (predsednik Gibanja Svoboda), Marjan Šarec (predsednik Stranke LMŠ) ter Luka Mesec (koordinator stranke Levica).

Na soočenju so bile obravnavane naslednje problematike:

- prekarizacija in trg dela,
- trajnostna mobilnost,
- pokojninska reforma,
- študentska politika in stanovanjska problematika

Na teh področjih smo od kandidatov pridobili dodatna zagotovila, kot so aktivacija depozitov v gradnjo infrastrukture, znižanje cen stanovanj, nepremičninski davek na prazna stanovanja, državne obveznice za aktivacijo kapitala, 30.000 novih javnih najemnih stanovanj, spremenjena zemljiška politika, medgeneracijsko sobivanje, gradnja domov za starejše, nižji davki za oddajo stanovanja v najem in tako dalje.

Glede zavez iz soočenja ter srečanj ugotavljamo sledeče:

1. Trajnostna mobilnost

Kljub obljubam o spodbujanju trajnostne mobilnosti **ni zaznanih konkretnih sprememb v sistemu javnega prevoza ali drugih oblik trajnostne mobilnosti**. V nekaterih primerih je ravno nasprotno, saj so nekateri prevozniki uvedli pobude, kot je prepoved vstopanja starejših potnikov v avtobuse medkrajevnega prometa v času prometnih konic. Takšni ukrepi kažejo, da dejansko stanje ni v skladu z obljubami o vključujočem, dostopnem in trajnostnem prevozu, temveč ustvarjajo dodatne ovire za ranljive skupine.

2. Rešitev stanovanjske problematike za upokoјence

Kljub zavezam o reševanju stanovanjskih izzivov za upokoјence ni bilo nobenih konkretnih sprememb. Situacija ostaja nespremenjena, kar pomeni, da starostniki še vedno nimajo izboljšanega dostopa do dostopnih in primernih stanovanj.

3. Plačevanje prispevka iz neto pokojnin, ki so nedotakljive

Kljub obljubam o zaščiti dostojnih pokojnin se uvaja plačevanje prispevka iz neto pokojnin, ki so bile doslej nedotakljive. Tak ukrep pomeni zmanjšanje razpoložljivih sredstev upokoјencev in ne

zagotavlja varnosti in dostojnosti starosti, kot je bilo obljubljeno. Po trenutni zakonodaji se le upokojencem odteguje 1% od neto pokojnine za namen financiranja dolgotrajne oskrbe, čeprav je pokojnina po ustavnih načelih nedotakljiva pravica. Pri ZDUS ocenjujejo, da gre za grob poseg v pokojnine ter socialne pravice upokojencev.

4. Družinski oskrbovalci - upokojenci

Sporno je, da se morajo družinski oskrbovalci, ki so upokojenci, odpovedati večjemu delu svoje pokojnine ali plačilu za opravljeno oskrbovalno delo. Pokojnina je pridobljena pravica, nastala z delom, in je ne bi smeli zmanjševati. Ta ureditev hkrati ustvarja neenakopraven položaj med upokojenci, saj delovne pravice niso enako zaščitene.

5. Uvedba instituta zagotovljene vdovske pokojnine

S 1. januarjem 2024 je začela veljati novela Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki v slovenski pokojninski sistem ponovno uvaja institut zagotovljene vdovske pokojnina. Nova ureditev prinaša določeno mero socialne varnosti, saj skrbi, da vdove/vdovci, ki so že upokojenci, ne ostanejo z izjemno nizkim dohodkom po smrti partnerja. Pozdravljamo tudi podaljšanje roka za vložitev zahteve za mnoge upravičence s prvotnega 31. decembra 2024 na 31. december 2026.